

بررسی رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

نویسندگان:

عفت مظاهری^۱، راحله محمدی^۲، رقیه ناصری^۳

۱- مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲- نویسنده مسئول، مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۳- مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

چکیده

زمینه و اهداف: در فرآیند تحصیلی، ارتقا و پایش رفتارهای آموزشی بالینی مدرسان ضرورت دارد. یادگیری و کسب مهارت در بالین یکی از مطلوبترین روش های آموزشی است که ارتباط مستقیمی با ویژگیهای مدرسان دارد. و این مطالعه در همین راستا صورت گرفته است.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی - مقطعی است. که روی کلیه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل (۱۱۵ نفر) انجام گردید. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه ای شامل دو بخش بود بخش اول ۴ سوال در مورد مشخصات دموگرافیک و بخش دوم شامل ۳۰ سؤال در ارتباط با رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان بود. برای تعیین اعتبار علمی ابزار گردآوری داده ها از روش روایی محتوا و برای مشخص نمودن پایایی ابزار نیز از روش دو نیمه کردن آزمون استفاده شد. بعد از جمع آوری داده ها نتایج با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و از طریق محاسبه فراوانی مطلق مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج نشان داد که ۸۰ درصد دانشجویان ۲۰ سال و کمتر داشتند. ۷۰ درصد بالای ۲۶ سال بودند. ۴۲ درصد دانشجویان در ترم تحصیلی سوم و چهارم بودند. ۳۴/۳ درصد از دانشجویان آگاهی داشتن از جدیدترین پیشرفتهای در حرفه را از مهمترین رفتارهای موثر آموزش بالینی می دانستند. ۲۸/۳ درصد دانشجویان معتقد بودند که استفاده از یادداشتهای مستند برای ارزیابی دانشجو در رفتار آموزشی موثر است. ۲۷ درصد دانشجویان بیان کردند که ترغیب دانشجویان به کسب اطلاعات و مهارتها در رفتارهای آموزشی موثر بود. و ۲۶/۱ درصد بیان کردند که مهارت در انجام و آموزش عملکردهای بالینی و هم چنین تلاش در جهت ایجاد استقلال و اعتماد به نفس در دانشجو از عوامل موثر در رفتارهای موثر آموزش بالینی است.

نتیجه گیری: براساس نتایج حاصله توصیه می شود. مربیان محترم با دقت و تقویت رفتارهای تاثیر گذار از دیدگاه دانشجویان در عملکرد آموزشی خود و هم چنین در تدوین و تهیه طرح درس های بالینی بهره برند تا کیفیت آموزش بالینی ارتقاء یابد

کلید واژه ها: رفتارهای موثر آموزشی بالینی - مربیان بالینی - دانشجویان پرستاری

مقدمه

آموزش بالینی را می توان فعالیت تسهیل کننده یادگیری در محیط بالینی دانست که در آن مربی بالینی و دانشجو به یک اندازه مشارکت دارند و هدف از آن ایجاد تغییرات قابل اندازه گیری در دانشجو برای انجام مراقبتهای بالینی است (۱). محققین معتقدند در یک تدریس اثر بخش شایستگی حرفه ای، توان علمی، تسلط استاد به موضوع درس، شخصیت و ویژگیهای اخلاقی و... شاخص هایی هستند که توجه و نظر دانشجو را جلب می کنند (۲). یادگیری و کسب مهارت در بالین یکی از مطلوبترین روش های آموزشی است که ارتباط مستقیم با ویژگیهای مدرسان دارد و به نظر می رسد اجرای فرآیند یاددهی از طریق مربیان لایق و کار آمد می تواند دانشجویان را قادر سازد تا حداکثر استفاده مطلوب را از توانایی های خود ببرند (۳). بعبارت دیگر آموزش بالینی که در طی آن دانشجویان پرستاری با دنیای واقعی پرستاری مواجه شده و حقایق موجود در آن را لمس می کنند، امری اجتناب ناپذیر است و به هیچ وجه نمی توان از آن چشم پوشی نمود، زیرا تا زمانی که دانشجویان آنچه را که بطور نظری آموخته اند به مرحله اجرا نگذارند یادگیری در حد مطلوب و مناسب در آنان ایجاد نمی شود (۴). بررسی های انجام شده نشان می دهد که ارائه باز خورد منفی مربیان در مقابل فراگیر و ابراز علاقه به آموزش از

طرف مربی جهت ایجاد انگیزه در دانشجو در محیط کار بالینی کاملاً موثر است. از طرفی آموزش به دانشجویان اعم از نظری و عملی باید بر مبنای نیاز جامعه توسط مسئولین آموزش و مربیان آموزش بالینی برنامه ریزی شود و یک آموزش به هم پیوسته و پویا را تدارک ببینند. از شرایط تحقق این امر مهم توانایی قبول مسئولیت های گوناگون مربیان در محیط بالینی از جمله فراهم آوردن مسائل مربوطه به یادگیری و کسب تجارب بالینی در مراقبت از بیماران توسط دانشجویان در مراکز آموزش درمانی می باشد (۵). از طرف دیگر محققین شواهد و دلایل زیادی مبنی بر صحت و اعتبار نظرات دانشجویان در مورد اساتید و کیفیت عملکرد آموزشی آنان ارائه داده اند به همین دلیل یکی از توصیه های مهم کنفرانس پیشرفتهای آموزشی در ادینبرگ مشارکت دادن دانشجویان در همه سطوح آموزشی است بطوریکه در طی یک پژوهش ۷۲/۶ درصد دانشجویان اظهار داشته اند در بیان نظراتشان در باره اساتید صداقت داشته و بسیاری از خصوصیات آنان را در ارزشیابی دخالت می دهند (۶). لذا، پژوهش فوق با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان پرستاری در مورد رفتارهای موثر آموزش مربیان در آموزش بالینی در سال ۱۳۸۸ در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام شد.

روش کار

در این پژوهش توصیفی- مقطعی رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در سال ۱۳۸۸ مورد بررسی قرار گرفت. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان پرستاری (۱۱۵ نفر) مقطع کارشناسی پیوسته بود. پرسشنامه توسط پژوهشگر طراحی گردید. سوالات پرسشنامه بر گرفته از تعاریف و انتظارات گوناگون موجود در کتب علمی و مقالات بود. هم چنین از فرم ارزشیابی اساتید مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی نیز استفاده گردید. برای تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا استفاده گردید به این صورت که پرسشنامه به ۱۲ نفر از کارشناسان و صاحب نظران داده شده و نظرات اصلاحی آنان در پرسشنامه اعمال گردید. برای پایایی آن از روش دونیمه کردن استفاده شده است و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ محاسبه گردید. پرسشنامه شامل دویخش بود. بخش اول شامل چهار سوال در زمینه مشخصات دموگرافیک و بخش دوم مشتمل بر ۳۰ سوال در ارتباط با رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان بود که هر یک از سوالات بر طبق مقیاس لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) تقسیم بندی شد. داده ها پس از استخراج توسط نرم افزار آماری SPSS با استفاده از آمار توصیفی و فراوانی مطلق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

بررسی داده ها نشان داد که ۸۰ درصد دانشجویان ۲۰ سال و کمتر داشتند، ۷ درصد بالای ۲۶ سال بودند. ۲۰/۹ درصد دانشجویان در ترم تحصیلی سوم و چهارم بودند. ۴۳ درصد نمونه ها مذکر و ۵۷ درصد مونث بودند. یافته ها نشان داد که ۳۴/۳ درصد از دانشجویان آگاهی داشتن از جدید ترین پیشرفت‌ها در حرفه را از مهمترین رفتارهای موثر آموزش بالینی می دانستند. ۲۸/۳ درصد دانشجویان معتقد بودند که استفاده از یادداشتهای مستند برای ارزیابی دانشجو در رفتار آموزشی موثر می باشد. ۲۷ درصد دانشجویان بیان کردند که ترغیب دانشجویه کسب اطلاعات و مهارتها به صورت خیلی زیاد در رفتارهای آموزشی بالینی موثر است و ۲۶/۱ درصد دانشجویان عنوان کردند که مهارت در انجام و آموزش عملکردهای بالینی و هم چنین تلاش در جهت ایجاد استقلال و اعتماد به نفس در دانشجو از عوامل مهم و تاثیر گذار در رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان است. تشویق کلامی و غیر کلامی دانشجو به یادگیری موردی بود که ۲۵/۲ درصد دانشجویان آن را در رفتار آموزشی موثر می دانستند. ۴۱/۷ درصد از دانشجویان بیان کردند که آگاه کردن دانشجو از اهداف و مقاصد آموزشی بصورت زیاد در رفتار موثر آموزشی بالینی تاثیر گذار است. ۱۳/۹ درصد دانشجویان حمایت روحی عاطفی از دانشجو در جهت یادگیری در محیط بالینی را از مواردی عنوان کردند که خیلی کم در آموزش بالینی

موثر است. بقیه نتایج بصورت کامل در جدول شماره یک آورده شده است.

جدول شماره (۱): جدول فراوانی رفتارهای موثر آموزش بالینی مربیان از دیدگاه دانشجویان

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	رفتارهای موثر در آموزش بالینی
۷/۸	۱۰/۴	۲۲/۶	۳۳/۹	۲۵/۲	تشویق کلامی و غیر کلامی دانشجو به یادگیری
۶/۱	۷/۸	۲۰	۳۹/۱	۲۷	ترغیب دانشجویه کسب اطلاعات و مهارتها
۳/۵	۸/۷	۳۶/۵	۲۵/۲	۲۶/۱	مهارت در انجام و آموزش مراقبتهای بالینی بطور متوسط
۴/۴	۱۰/۴	۳۵/۷	۳۰/۴	۱۹/۱	نشان دادن و آموزش مراقبت های بالینی بطور مسلط
۳/۵	۱۴/۸	۳۴/۸	۳۱/۳	۱۵/۷	در میان گذاشتن انتظارات و اهداف آموزشی با دانشجو
۱/۷	۱۰/۴	۳۰/۴	۴۱/۷	۱۵/۷	آگاه ساختن دانشجو از اهداف و مقاصد آموزشی
۲/۶	۱۳/۹	۳۴/۸	۳۳	۱۵/۷	برانگیختن دانشجو جهت فکر کردن برای یافتن پاسخ سوالات و راه حل مشکلات
۳/۵	۱۳	۳۰/۴	۳۱/۳	۲۱/۷	تشویق دانشجو به فکر کردن و اظهار نظر و پرسیدن
۱/۸	۱۴/۸	۴۳/۵	۲۷	۱۳	ثبت مشاهدات برای ارزیابی عملکردهای دانشجو
۳/۵	۱۸/۳	۳۵/۷	۲۷	۱۵/۷	الگو بودن در برخورد با مددجویان و همکاران
۳/۴	۱۲/۲	۳۳	۳۴/۸	۱۵/۷	برخورد احترام آمیز با دانشجویان، مددجویان و همکاران
۵/۲	۱۴/۸	۲۵/۲	۲۹/۶	۲۵/۲	فراهم آوردن فرصت و شرایط لازم برای یادگیری دانشجویان در محیط بالینی
۷/۸	۱۴/۸	۲۷	۲۹/۶	۲۰/۹	ایجاد محیط مناسب بالینی برای یادگیری دانشجو
۵/۲	۱۵/۷	۳۶/۵	۲۴/۳	۱۸/۳	استفاده از آموخته های نظری دانشجو در آموزش مهارتهای بالینی
۶/۱	۱۴/۸	۳۳/۹	۲۴/۳	۲۰/۹	تلاش در بکارگیری آموخته های نظری دانشجو در محیط بالینی
۷	۱۴/۸	۲۸/۷	۳۳	۱۶/۶	کمک به دانشجو برای ارائه مراقبتهای بالینی آموخته شده بطور مستقل بر اساس فرایند پرستاری
۶/۱	۱۳/۹	۳۰/۴	۲۳/۵	۲۶/۱	تلاش در جهت ایجاد استقلال و اعتماد به نفس در دانشجو
۱۳/۹	۱۳	۲۵/۲	۲۶/۱	۲۱/۷	حمایت روحی عاطفی از دانشجو در جهت یادگیری در محیط بالینی
۱۱/۳	۱۷/۴	۲۷	۲۱/۷	۲۲/۶	حمایت از دانشجو در جهت کم کردن استرس در محیط بالینی
۷/۳	۱۸/۳	۲۷	۱۹/۱	۲۸/۳	استفاده از یادداشتهای مستند برای ارزیابی دانشجو
۸/۷	۷/۸	۳۳	۳۰/۴	۲۰	تقویت جنبه های اخلاق حرفه ای در دانشجو
۴/۴	۹/۶	۳۰/۴	۳۴/۸	۲۰/۹	تقویت حس مسئولیت و انجام وظیفه در دانشجو
۸/۷	۱۰/۴	۳۳/۹	۳۱/۳	۱۵/۷	دادن بازخورد به دانشجو درباره عملکردها و میزان یادگیری او
۹/۶	۱۶/۵	۳۴/۸	۲۲/۶	۱۶/۵	یادآور شدن میزان پیشرفت دانشجو در یادگیری مهارتهای بالینی
۶/۱	۱۵/۷	۲۲/۶	۳۳/۹	۲۱/۷	با حوصله بودن در پاسخ به سوالات و حل مشکلات دانشجو
۷	۱۰/۴	۳۵/۷	۲۳/۵	۲۳/۵	مشتاق بودن به رفع مشکلات و راهنمایی دانشجو
۷	۱۴/۸	۲۷/۸	۳۱/۳	۱۹/۱	اداره کنفرانس های بالینی بطور مفید و سازنده
۷/۸	۷/۸	۳۱/۳	۳۶/۵	۱۶/۵	تعیین کنفرانس های علمی متناسب با نیازهای آموزشی دانشجو
۴/۸	۲۰	۲۲/۶	۱۸/۳	۳۴/۳	آگاهی داشتن از جدیدترین پیشرفت های علمی در حرفه
۱۳	۱۷/۴	۲۷	۲۰/۹	۲۱/۷	تسلط مدرس بر موضوع درس

بحث

تقویت جنبه های مثبت و اصلاح نقایص می تواند گامی موثر در راستای ارتقاء کیفیت آموزش بالینی باشد (۱). به دلیل اینکه بالغ بر ۵۰ درصد آموزش پرستاری در عرصه کار آموزی صورت می گیرد. بنابراین مربیان پرستاری نقش مهمی در آموزش پرستاری ایفا می کنند (۷). بدون تردید یکی از مهمترین تعیین کننده های آموزش بالینی اثر بخش رفتار و عملکرد مربی بالینی است (۲). نتایج این پژوهش یافته های این پژوهش نشان می دهد که تقریباً تمام دانشجویان با همه خصوصیات ذکر شده در پرسشنامه که به عنوان رفتار اثر بخش مربی بالینی مد نظر بود موافقت داشتند. در این پژوهش تسلط بر موضوع درس، آگاهی داشتن از جدید ترین پیشرفت های علمی، استفاده از یاد دشتهای مستند برای ارزیابی دانشجو در حرفه موثرترین رفتارهای آموزشی مربیان بالینی بود. نتایج این مطالعه همسو با نتایج مطالعه شریفی می باشد که در آن از میان کل ویژگی ها تسلط بر موضوع درس مهم ترین ویژگی از دیدگاه دانشجویان و مربیان بود (۸). مطالعات فلاحی نشان می دهد که اکثریت دانشجو یان اظهار کرده اند که آموزش دانشجو یان براساس فرآیند پرستاری در بخش از رفتار های موثر آموزش بالینی می باشد. یکی از روش های پرستاری که موجب پیشبرد سطح کیفی و

علمی خدمات پرستاری می شود فرایند پرستاری است. فرآیند پرستاری روش حل مسئله در مراقبت از بیمار است و شیوه ای است منظم، سازمان یافته و پویا که بر واکنش های بیمار تاکید دارد. لذا اجرای فرآیند پرستاری باعث ایجاد ارتباط بیشتر با بیمار شده در نتیجه باعث می شود دانشجویان هدف مشخص در مراقبت از بیمار داشته باشند. دانشجویان از سر درگمی در بخش رهایی پیدا می کنند بنابراین اجرای فرآیند پرستاری از طرف مربیان می تواند از رفتار های موثر آموزش بالینی باشد (۹). در مطالعه ای که توسط علوی و پروین انجام گرفت دانشجویان بیان کردند که حسن خلق مربی، مسئولیت پذیری، داشتن مهارت های بالینی و قضاوت های حرفه ای صحیح از مهمترین ویژگی های یک مدرس بالینی اثر بخش می باشد (۱۰). همچنین نتایج نشان می دهد که دانشجویان اظهار کرده اند که ارائه کنفرانس های علمی در بالین بیمار از رفتار های موثر آموزش بالینی است نتایج حاصل از پژوهش مالکی نیز نشان داد که ۵۶/۶۶ درصد دانشجویان معتقدند که پرسیدن سئوالات در ارتباط با بحث بالینی با دانشجو یان در بالین بیمار در آموزش بالینی کاملاً موثر می باشد که این نتیجه در راستای پژوهش انجام شده می باشد (۴).

نتیجه گیری

از دیدگاه دانشگاه دانشجویان مهمترین عامل تاثیر گذار در آموزش بالینی، مربی می باشد و در تدریس بالینی دانشجویان، مربی بالینی را از هر جنبه تحت نظر دارند. با توجه به اهمیت رفتارهای آموزشی بالینی مدرسان در کیفیت آموزش بالینی توصیه می گردد مربیان محترم با دقت و تقویت رفتارهای تاثیر گذار از دیدگاه دانشجویان در عملکرد آموزشی خود و هم چنین در تدوین و تهیه طرح درس های بالینی بهره برند تا کیفیت

آموزش بالینی ارتقاء یابد. هم چنین با توجه به اهمیت رفتارهای آموزشی مربیان مدیران و برنامه ریزان آموزشی باید موقعیت های مناسبی را برای یاد گیری دانش و مهارت های آموزش بالینی فراهم نمایند.

منابع

- ۱- براز پردنجانی شهرام، فریدونی مقدم مالک، لوری زاده محمد. وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران. گام های توسعه در آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، ۱۳۸۷. دوره ۵، شماره ۲. ص: ۱۱۲-۱۰۲.
- ۲- رضانی طاهره، درتاج راوری اسحاق. بررسی ویژگیهای یک مدرس اثر بخش و عوامل آموزشی موثر بر کارآمدی وی از دیدگاه مدرسین و دانشجویان دانشکده های پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان. گام های توسعه در آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، ۱۳۸۸. دوره ۶، شماره ۲. ص: ۱۳۹-۱۴۸.
- ۳- معطری مرضیه، مقدسی مهین، موسوی نسب مسعود، رضویه اصغر. تاثیر کارگاه اصول آموزش بالینی بر رفتارهای موثر در آموزش بالینی مربیان پرستاری و مامایی. ۱۳۸۵، سال ۶، شماره ۲. ص: ۱۰۶-۹۷.
- ۴- مالکی، مرضیه. سنجش نظرات مربیان دانشکده پرستاری و مامایی شهید بهشتی در باره آموزش بالینی موثر کتاب خلاصه مقالات سمینار سراسری بررسی مسائل آموزش بالینی، ۱۳۷۴، ص: ۳۰.
- ۵- تدین فر، موسی الرضا. عدم تناسب آموزش دانشجویان پرستاری با نیازهای واقعی جامعه موثر. کتاب خلاصه مقالات سمینار سراسری بررسی مسائل آموزش بالینی، ۱۳۷۴، صفحه ۴-۵.
- ۶- شکورنیا، ا. مطلق ملایری م. بررسی دیدگاه دانشجویان بر روی فاکتور موثر در ارزیابی دانشکده پزشکی جندی شاپور اهواز. مجله دانشگاه علوم پزشکی اهواز، شماره ۵، دوره دوم، ۱۳۸۵: ۹-۱۰۱.
- ۷- Karimi -moonaghi, Dabbagi, Oskouie, Teaching Style in clinical nursing education: A qualitative study of Iranian nursing teachers experiences. Nursing education in practice. ۲۰۰۹. Volum ۱۰(۱): ۸-۱۲
- ۸- شریفی مسعود، جوراب چی زینت، علیپور حیدری محمود. تاثیر گذاری استاد بر ارزشیابی دانشجویان از استاد و درس، مجله دانشگاه علوم پزشکی قزوین. ۱۳۸۱. دوره ۶، شماره ۲، ص: ۸۷-۸۱.
- ۹- فلاحی خشکناز، مسعود. دانشجویان می گویند که ... کتاب خلاصه مقالات سمینار سراسری بررسی مسائل آموزش بالینی، ۱۳۷۴، ص: ۱۱.
- ۱۰- علوی اعظم، پروین ندا. بررسی خصوصیات مدرس بالینی اثر بخش از دیدگاه دانشجویان پرستاری مامایی. مجله علمی پژوهشی دانشکده پرستاری مامایی همدان. بهار و تابستان ۱۳۸۶. سال ۱۵، شماره ۱.